

---

3. КУШЫМТА ○ ПРИЛОЖЕНИЕ

3.1.1. ШАРТЛЫ БИЛГЕЛӘМӘЛӘР ҺӘМ КЫСКАРТЫЛМАЛАР

- «кара квадрат» – аннан соң кулланылыш мисалы – баш берәмлек булган паремия китерелә ⇒ 2.1
- «ак түгәрәк» – аннан соң китерелгән паремиянең номеры күрсәтелә ⇒ 2.1
- «кара түгәрәк» – аннан соң баш берәмлек очраган паремияләрнең номерлары күрсәтелә ⇒ 2.1
- «кечкенә кара квадрат» – аның алдыннан статистик мәгълүматлар китерелә ⇒ 2.2
- ⇒ «унга күрсәткән калын ук» – сүзлекнең тиешле бүлек һәм бүлекчәләренә жибәрә ⇒ 1; 3
- «унга күрсәткән нечкә ук» – башка сүзгә жибәрә торган мәкаләләрдә кулланыла ⇒ 2.1
- | «вертикаль сызык» – аннан соң паремия вариантларында кулланылыш саны турындагы мәгълүматлар китерелә ⇒ 2.1; 2.2; 2.3
- / «кыскы сызык» – а) ахырлары охшаш булган сүз формаларының саны һәм б) әлеге сүз формаларының кулланылыш саны турындагы мәгълүматлар арасында тора ⇒ 2.2
- , «өтер» – паремия вариантларының номерлары арасында тора ⇒ 2.1
- ; «нокталы өтер» – паремия номерлары арасында тора ⇒ 2.1
- : «ике нокта» – паремия номерларында вариант номеры алдында тора ⇒ 2.1
- <...> «почмаклы жәяләрдә күп нокта» – текстның кыскартылган урыннарын күрсәтә ⇒ 1
- [ ] «квадрат жәяләр» – анда әдәбиятка сылтамалар китерелә ⇒ 1
- ( ) «түгәрәк жәяләр» – анда сүз формаларының бөтен паремияләрдә яки бер паремиядәге кулланылыш ешлыгы турындагы мәгълүматлар китерелә ⇒ 2.1; 2.2; 2.3
- « » «куштырнаклар» – анда шартлы билгеләмәнән исем китерелә ⇒ 3.1
- 1 ... 17089 «ак яки кара түгәрәктән соң 1 дән 17089 га кадәрге саннар» – паремияләрнең номерын күрсәтә ⇒ 2.1
- 1 ... 3; 1.1.1 ... 3.3.2 «номерлар (гадәттә, күп баскычлы)» – бүлек һәм бүлекчә исемнәре башында торалар яисә, уктан ⇒ соң килгәндә, сүзлекнең бүлек һәм бүлекчә номерларын күрсәтәләр ⇒ 1; 2; 3
- (1) ... (1230 | 29) «түгәрәк жәяләрдә 1 дән 1230 | 29 га кадәрге саннар» – сүз формасының бөтен паремияләрдә яки бер паремиядәге кулланылыш ешлыгын күрсәтәләр ⇒ 1, 2, 3
- ^{1,2,3,4} «өскә күтәрелгән 1 дән 4 кә кадәрге саннар» – сүзләренң ахыргы өлешендәге хәрәф санын күрсәтәләр ⇒ 2.2

к. – карагыз

ТХИ – Татар халык ижаты: мәкальләр һәм әйтемнәр. – Казан: Татар. кит. нәшр., 1987. – 592 б.

НЕЧКӘ БАШ ХӘРЕФЛӘР белән сүз формаларының кире һәм ешлык сүзлекләрендә баш берәмлекләр басыла ⇒ 2.2; 2.3

Калын юл хәрәфләре белән башка сүзгә жибәрә торган мәкаләләр (сылтамалар) басыла ⇒ 2.1

КАЛЫН БАШ ХӘРЕФЛӘР белән конкорданстагы баш берәмлекләр басыла ⇒ 2.1

3.1.2. УСЛОВНЫЕ ОБОЗНАЧЕНИЯ И СОКРАЩЕНИЯ

- «тёмный квадрат» – за ним приводится пример употребления – паремия, в которой представлена заголовочная единица ⇨ 2.1
- «светлый кружок» – за ним указывается номер приведённой паремии ⇨ 2.1
- «тёмный кружок» – за ним указываются номера паремий, в которых встречается заголовочная единица ⇨ 2.1
- «маленький чёрный квадрат» – перед ним приводятся статистические данные ⇨ 2.2
- ⇒ «толстая стрелка вправо» – отсылает к соответствующим разделам и подразделам словаря ⇨ 1; 3
- «тонкая стрелка вправо» – используется в отсылочных статьях ⇨ 2.1
- | «вертикальная линия» – после неё приводятся сведения о количестве употреблений в вариантах паремий ⇨ 2.1; 2.2; 2.3
- / «косая линия» – стоит между сведениями а) о количестве слов, имеющих определённую финаль, и б) о количестве употреблений данных слов в татарских паремиях ⇨ 2.2
- , «запятая» – стоит между номерами вариантов паремий ⇨ 2.1
- ; «точка с запятой» – стоит между номерами паремий ⇨ 2.1
- : «двоеточие» – в номерах паремий стоит перед номером варианта ⇨ 2.1
- <...> «многоточие в угловых скобках» – обозначает места сокращения цитируемого текста ⇨ 1
- [ ] «квадратные скобки» – в них приводятся ссылки на литературу ⇨ 1
- ( ) «круглые скобки» – в них приводятся сведения о частоте употребления словоформ во всех паремиях или в одной паремии ⇨ 1, 2, 3
- « » «кавычки» – в них приводится название условного обозначения ⇨ 3.1
- 1 ... 17089 «числа от 1 до 17089 за светлым или тёмным кружком» – указывают на номера паремий ⇨ 2.1
- 1 ... 3; 1.1.1 ... 3.3.2 «номера (обычно многоуровневые)» – стоят в начале заголовков разделов и подразделов или, когда идут за стрелкой ⇨, указывают на номера разделов и подразделов словаря ⇨ 1; 2; 3
- (1) ... (1230 | 29) «числа от 1 до 1230 | 29 в круглых скобках» – сообщают о частоте употребления словоформы во всех паремиях или в одной паремии ⇨ 1, 2, 3
- ^{1.2.3.4} «выносные цифры от 1 до 4» – указывают на количество букв в финальной части слов ⇨ 2.2

см. – смотрите

ТХИ – Тагар халык ижаты: мәкальләр һәм әйтемнәр. – Казан: Татар. кит. нәшр., 1987. – 592 б.

СВЕТЛЫМИ ПРОПИСНЫМИ БУКВАМИ набраны заголовочные единицы в обратном и частотном словарях ⇨ 2.2; 2.3

Полужирными строчными буквами набраны отсылочные статьи (отсылки) ⇨ 2.1

ПОЛУЖИРНЫМИ ПРОПИСНЫМИ БУКВАМИ набраны заголовочные единицы в конкордансе ⇨ 2.1

3.2. ӘДӘБИЯТ О ЛИТЕРАТУРА

Бобунова М.А. Фольклорная лексикография: становление, теоретические и практические результаты, перспективы / М.А. Бобунова. – Курск: Изд-во Курск. гос. ун-та, 2004. – 240 с.

Бобунова М.А. Конкорданс русской народной песни / М.А. Бобунова, А.Т. Хроленко. – Т. 1–4. – Курск: Изд-во Курск. гос. ун-та, 2007. – Т. 1. – 255 с.; Т. 2. – 315 с.; Т. 3. – 187 с.; Т. 4. – 174 с.

Галиуллин К.Р. Муса Жәлил. «Моабит дәфтәрләре» теле: сүзлек = Муса Джалиль. Язык «Моабитских тетрадей»: словарь / К.Р. Галиуллин, Р.Н. Кәримуллина, Л.С. Миннажева. – Казан: Мәгариф, 2006. – 255 с.

Галиуллин К.Р. Словарь языка русских пословиц и поговорок конца XVII – первой половины XVIII века: сборник пословиц Петровской галереи / К.Р. Галиуллин, Д.А. Мартынов. – Казань: Казан. гос. ун-т, 2006. – 188 с.

Галиуллин К.Р. Габдулла Тукай: шигърият теле: сүзлек = Габдулла Тукай: язык поэзии: словарь. 2 китапта / К.Р. Галиуллин, Р.Н. Кәримуллина. – Казан: Мәгариф, 2009. – 1 кит. – 503 б.; 2 кит. – 527 б.

Исәнбәт Н.С. Татар халык мәкальләре: мәкальләр жыйнагы: 3 томда / Н.С. Исәнбәт. – 2 нче басма. – Казан: Татар. кит. нәшр., 2010. – Т. 1. – 622 б.; Т. 2. – 748 б.; Т. 3. – 799 б.

Карпова О.М. Словари языка писателя / О.М. Карпова. – М.: Изд-во Моск. полигр. ин-та, 1989. – 108 с.

Компьютерная лингвография / науч. ред. Н.К. Замов, К.Р. Галиуллин. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1995. – 119 с.

Нәбиуллина Г.Ә. Татар халык мәкальләрендә кушма жөмлә синтаксисы / Г.Ә. Нәбиуллина. – Казан: Школа, 2003. – 207 б.

Мөгътәсимова Г.Р. Татар халык мәкальләренә лексикасы: искергән сүзләр, диалектизмнар һәм рус-европа алынмалары / Г.Р. Мөгътәсимова. – Казан: Казан дәүләт ун-ты, 2005. – 191 б.

Русская авторская лексикография XIX–XX веков: антология / сост. Е.Л. Гинзбург и др. – М.: Азбуковник, 2003. – 511 с.

ТХИ – Татар халык ижаты: мәкальләр һәм әйтемнәр. – Казан: Татар. кит. нәшр., 1987. – 592 б.

Фёдорова Э.Н. Татар халык мәкальләрендә гарәп һәм фарсы алынмалары (Н. Исәнбәтнең өч томлык «Татар халык мәкальләре» жыйнагы буенча) / Э.Н. Фёдорова. – Казан: Казан дәүләт ун-ты, 2004. – 249 б.

Шестакова Л.Л. Русская авторская лексикография: теория, история, современность / Л.Л. Шестакова. – М.: Языки славянской культуры, 2011. – 461 с.

Юсупова Ә.Ш. Татар паремияләренә теле / Ә.Ш. Юсупова, Г.Ә. Нәбиуллина, Э.Н. Денмөхәмәтова, Г.Р. Мөгътәсимова. – Казан: Ихлас, 2010. – 320 б.

3.3.1. ТАТАР ПАРЕМИЯЛӘРЕ: ТЕМАТИК КЛАССИФИКАЦИЯ ПЛАНЫ

#1. Тематик бүлек һәм төркем номерлары #2. Тематик бүлек һәм төркем исемнәре #3. Паремияләр номерлары #3а. Мәкаль һәм канатлы әйтелмәләр номерлары #3б. Әйтем һәм жор сүзләр номерлары			
#1	#2	#3	
		#3а	#3б
1.	ЖИР – КУК	1–538	
1.1.	Күк йөзе, кояш, ай, йолдызлар	1–82	83–108
1.2.	Жир өсте: ком, балчык, таш, тау, дала һ. б.	109–222	223–253
1.3.	Казылма байлыктар, аларны үзләштерү	254–329	330–334
1.4.	Сулар: чишмә, кое, елга, күл, диңгез һ. б.	335–492	493–538
2.	ТАБИГАТЬНЕҢ СЫЙФАТЛАМАЛАРЫ	539–1246	
2.1.	Әйбер, нәрсә. Аның асылы, төсе, формасы, микъдары һ. б. билгеләре	539–641	642–659
2.2.	Урын, ара, якын – ерак, ал – арт, ас – өс, уң – сул һ. б.	660–717	718–745
2.3.	Вақыт, заман. Ел һәм ел фасыллары. Ай, атна, көн – төн, иртә – кич һ. б.	746–1028	1029–1069
2.4.	Һава торышы: жылы – суык, жил – давыл, явым-төшем һ. б.	1070–1206	1207–1246
3.	ҮСЕМЛЕКЛӘР	1247–2007	
3.1.	Үлән, гөмбә, гөл, чәчәк һ. б. Печән эше	1247–1351	1352–1369
3.2.	Игенчелек	1370–1490	1491–1513
3.3.	Иген төрләре	1514–1575	1576–1587
3.4.	Яшелчәләр	1588–1627	1628–1643
3.5.	Агач	1644–1716	1717–1720
3.6.	Агач төрләре	1721–1768	1769–1779
3.7.	Җиләк-жимеш агачлары	1780–1839	1840–1850
3.8.	Урман	1851–1874	1875–1878
3.9.	Урман эше, агач эшкәртү	1879–1975	1976–2007
4.	ХАЙВАННАР	2008–3819	
4.1.	Киек, ерткыч, аучылык	2008–2027	2028–2029
4.2.	Арыслан	2030–2066	
4.3.	Аю	2067–2108	2109–2112
4.4.	Болан	2113–2119	
4.5.	Бүре	2120–2211	2212–2221
4.6.	Керпе	2222–2225	
4.7.	Колан	2226–2234	

3.3.1. Тематик классификация планы 577

#1	#2	#3a	#3b
4.8.	Куян	2235–2274	2275–2283
4.9.	Төлке	2284–2318	2319–2323
4.10.	Башка жанварлар	2324–2343	2344–2346
4.11.	Йорт хайваннары, терлекчелек	2347–2424	2425–2447
4.12.	Ат	2448–2734	2735–2756
4.13.	Айгыр	2757–2769	
4.14.	Алаша	2770–2778	
4.15.	Аргамак һәм башка чабышкы атлар	2779–2814	
4.16.	Бия	2815–2836	
4.17.	Колын	2837–2846	
4.18.	Тай	2847–2868	2869–2873
4.19.	Дуңгыз	2874–2905	2906–2909
4.20.	Доя	2910–2942	2943–2944
4.21.	Ишәк	2945–2995	2996–2998
4.22.	Качыр	2999–3003	
4.23.	Кәжә	3004–3066	3067–3074
4.24.	Сарык (куй)	3075–3123	3124–3128
4.25.	Тәкә	3129–3148	3149–3150
4.26.	Сыер	3151–3244	3245–3252
4.27.	Бозау	3253–3271	3272–3275
4.28.	Тана	3276–3282	
4.29.	Үгез	3283–3319	3320–3330
4.30.	Фил	3331–3335	
4.31.	Мәче (песи)	3336–3382	3383–3397
4.32.	Тычкан, күсе	3398–3426	3427–3430
4.33.	Эт	3431–3769	3770–3803
4.34.	Көчек	3804–3819	
5.	КОШЛАР	3820–4436	
5.1.	Кыргый кошлар, кош аулау	3820–3888	3889–3896
5.2.	Аккош	3897–3902	
5.3.	Байгыш	3903–3907	
5.4.	Бытбылдык (бүдәнә)	3908–3916	
5.5.	Бөркет	3917–3924	
5.6.	Каракош	3925–3928	
5.7.	Карга	3929–4008	4009–4017
5.8.	Карлыгач	4018–4023	
5.9.	Карчыга	4024–4035	
5.10.	Козгын	4036–4043	
5.11.	Көртлек	4044–4048	
5.12.	Күгәрчен	4049–4054	4055–4056
5.13.	Күке	4057–4063	
5.14.	Лачын	4064–4067	
5.15.	Ләкләк	4068–4070	
5.16.	Песнәк	4071–4073	

#1	#2	#3a	#3b
5.17.	Саескан	4074-4086	4087-4088
5.18.	Сандугач (былбыл)	4089-4112	4113-4114
5.19.	Сыерчык	4115-4118	
5.20.	Тавис	4119-4124	
5.21.	Таргар	4125-4129	
5.22.	Торна	4130-4141	4142-4145
5.23.	Тукран	4146-4152	
5.24.	Тургай	4153-4158	4159
5.25.	Тутый	4160-4163	4164-4165
5.26.	Чыпчык	4166-4184	4185-4188
5.27.	Шоңкар	4189-4194	
5.28.	Ябалак	4195-4207	4208-4210
5.29.	Башка кошлар	4211-4224	4225-4228
5.30.	Йорт кошлары. Кошчылык. Каз, кыр казы	4229-4255	4256-4258
5.31.	Күркө	4259-4264	
5.32.	Тавык, йомырка, чеби	4265-4346	4347-4362
5.33.	Өтөч	4363-4385	4386-4395
5.34.	Үрдөк, кыр үрдөгө	4396-4432	4433-4436
6.	ЖИР-СУ ХАЙВАННАРЫ, БӨЖӨК-КОҢГЫЗЛАР	4437-4858	
6.1.	Балыklar, балык тоту	4437-4533	4534-4548
6.2.	Бака, кысла, сөлек, кэлтө, еланнар	4549-4698	4699-4711
6.3.	Бал корты, умартачылык	4712-4750	4751-4752
6.4.	Чебен-черки, кырмакка. Башка бөжөклөр һәм кортлар	4753-4836	4837-4858
7.	ЖӘМГЫЯТЬ	4859-6001	
7.1.	Ил, Ватан, халык, күмөк – ялгыз, киңөшлөшү	4859-5131	5132-5146
7.2.	Күрше-күлөн, авыл – шөһөр	5147-5258	5259-5283
7.3.	Таныш-белеш, дус-иш. Дошман	5284-5512	5513-5525
7.4.	Яу, сугыш-кыйнаш, тынычлык, гаскәр, яу батырлары, кораллар	5526-5688	5689-5714
7.5.	Сыйныфлар һәм социаль катламнар. Элекке хөкөм-идарә	5715-5984	5985-6001
8.	ХЕЗМӨТ ҺӘМ ЯЛ	6002-6717	
8.1.	Эш – хезмөт. Аның вакыты, сыйфаты һәм нәтижәсе. Күмөк эш, өмә	6002-6281	6282-6333
8.2.	Эшкә өйрөнү, һөнәр, осталык, эш жае, корал	6334-6434	6435-6440
8.3.	Тырышлык – ялкаулык, уңганлык – юньсезлек	6441-6621	6622-6631
8.4.	Эш һәм ял, йокы. Байрәм һәм уеннар	6632-6706	6707-6717
9.	ЮЛ – СӘФӘР, ТРАНСПОРТ	6718-7125	
9.1.	Юл – күпер, юлчы, йөрү – хәрәкәт, абыну – егылу	6718-6882	6883-6905
9.2.	Юл күрсәтүче, юлдаш	6906-6978	
9.3.	Транспорт чаралары, ат жигү дирбияләре	6979-7093	7094-7125
10.	МАЛ-МӨЛКӘТ. АЛЫШ-БИРЕШ	7126-8226	
10.1.	Байлык, мал, ярлылык. Бай һәм ярлы	7126-7514	7515-7539
10.2.	Бар – юк. Барлык – юклек	7540-7629	7630-7652
10.3.	Акча; алтын, көмеш, бакыр акчалар. Сум, тәңкә, тиен	7653-7816	7817-7840

3.3.1. Тематик классификация планы 579

#1	#2	#3а	#3б
10.4.	Базар, товар, бая, санау, исәп-хисап, үлчәу	7841–8019	8020–8081
10.5.	Алу-бирү, әжәт, бурыч, бүлү-өлөшү, бүлөк	8082–8211	8212–8226
11.	ӨЙ – ЙОРТ, КАРАЛТЫ	8227–8665	
11.1.	Өй һәм аның кисәкләре	8227–8356	8357–8398
11.2.	Өй жиһазлары. Урын-жир. Чүп – себерке	8399–8436	8437–8452
11.3.	Мич – учак, ут – төтен, утын яну	8453–8549	8550–8590
11.4.	Каралты-кура	8591–8639	8640–8665
12.	КИЕМ-САЛЫМ	8666–9093	
12.1.	Эрләү – сугу, тукымалар, тегү – чигү, энә – жеп	8666–8730	8731–8757
12.2.	Киём. Киенү – бизәнү, көязләнү, пакьләнү	8758–8841	8842–8849
12.3.	Яңа һәм иске киём. Ертгык-тишек, ямау	8850–8882	8883–8885
12.4.	Өске киёмнәр	8886–8948	8949–8996
12.5.	Баш киёмнәре	8997–9021	9022–9027
12.6.	Аяк киёмнәре. Оек – биәләй	9028–9072	9073–9093
13.	АЗЫК-ТӨЛЕК, АШ-СУ, САВЫТ-САБА. КУНАК – СЫЙ	9094–10228	
13.1.	Азык, ризык, аш-су төрләре	9094–9415	9416–9518
13.2.	Ашау-эчү, ачлык – туклык	9519–9752	9753–9795
13.3.	Аракы эчү, тәмәке тарту	9796–9863	9864–9867
13.4.	Савыт-саба	9868–10020	10021–10051
13.5.	Кунак – сый	10052–10206	10207–10228
14.	КЕШЕНЕҢ ТӘН ТӨЗЕЛеше	10229–11054	
14.1.	Баш, маңгай, муен, чәч, сакал-мыек	10229–10321	10322–10372
14.2.	Күз, колак, күрү, ишетү	10373–10468	10469–10529
14.3.	Борын, авыз, ирен, тешләр	10530–10594	10595–10651
14.4.	Төс-бит, йөз – чырай, матур – ямьсез	10652–10718	10719–10740
14.5.	Буй-сын, тән – гәүдә, эчке әгъзалар, юан – нечкә, симез – ябык, көчле – көчсез	10741–10816	10817–10877
14.6.	Кул, аяк, бармак, тырнак	10878–10980	10981–11054
15.	РУХИ СЫЙФАТЛАР, ХОЛЫК-ГАДӘТ, ӘДӘП-ӘХЛАК	11055–12662	
15.1.	Чын кеше булу; әдәп, оят, намус, дәрәжә, жан, йөрәк, күнел, дөрт-дәрман, батырлык – кураклык	11055–11357	11358–11397
15.2.	Акыл, аң, акыллылык һәм акылсызлык	11398–11754	11755–11778
15.3.	Юмарт – саран, канәгат – комсыз, житез – акрын, тискәре, ваемсыз, астыртын, ялагай һ.б.	11779–11969	11970–11982
15.4.	Тыйнаклык, мактану, мин-минлек, үзеңнеке һәм кешенеке	11983–12081	12082–12095
15.5.	Яхшылык һәм яманлык; яхшы, рәхимле, юаш, усал, яман кешеләр	12096–12398	12399–12408
15.6.	Турылык – хыянәт, хәләл – хәрәм, сер, вәгъдә, ачу, үпкә, көнчелек, хата, караклык, жинаять – жәза	12409–12641	12642–12662
16.	ГАЙЛӘ ҺӘМ ТУГАНЛЫК	12663–14702	
16.1.	Гыйшык, мөхәббәт, сөйгән яр	12663–12798	12799–12814
16.2.	Егет, егетлек сыйфатлары	12815–12926	12927–12933
16.3.	Кыз	12934–13063	13064–13075
16.4.	Егет, кыз һәм башкалар	13076–13110	13111–13113

#1	#2	#3a	#3b
16.5.	Гаилэ кору, яучы – димче, буйдак йөрү	13114–13245	13246–13258
16.6.	Туй-төшем, бирнә, калым	13259–13330	13331–13340
16.7.	Килен (һәм башкалар)	13341–13401	13402–13404
16.8.	Кияү (һәм башкалар)	13405–13431	13432–13435
16.9.	Ир, ир-ат	13436–13584	13585–13589
16.10.	Хатын, хатын-кыз	13590–13780	13781–13789
16.11.	Ир һәм хатын	13790–13910	13911–13913
16.12.	Бала	13914–14096	14097–14105
16.13.	Ир бала һәм кыз бала, ул һәм кыз	14106–14169	14170–14176
16.14.	Бала баласы, онык	14177–14182	
16.15.	Үги бала, кеше баласы, үкsez-ятим	14183–14218	
16.16.	Ана	14219–14246	14247–14251
16.17.	Үги ана	14252–14264	
16.18.	Ана һәм бала	14265–14303	14304–14307
16.19.	Ана һәм кыз	14308–14317	14318–14319
16.20.	Ата	14320–14339	14340–14343
16.21.	Ата һәм бала	14344–14382	
16.22.	Ата-ана. Ата-ана һәм балалар	14383–14460	14461–14468
16.23.	Нәсел-нәсеп, туганнар	14469–14533	14534–14537
16.24.	Абый-эне, апа-сеңгел	14538–14577	14578–14585
16.25.	Ир ягы һәм хатын ягы карендәшләре	14586–14658	14659–14665
16.26.	Туган һәм чит-ят	14666–14700	14701–14702
17.	ДӨНЬЯ, ГОМЕР КӨТҮ, ЯШӘҮ – ҮЛЕМ	14703–15456	
17.1.	Дөнья, гомер, тормыш	14703–14759	14760–14775
17.2.	Рәхәт – миһнәт, шатлык – кайгы, бәхет, язмыш, бәла-каза, елау – көлү	14776–14975	14976–15002
17.3.	Яшьлек – картлык, олы – кече, әби – бабай	15003–15142	15143–15154
17.4.	Саулык, авыру, гариплек, дөвалану	15155–15345	15346–15367
17.5.	Әжәл – үлем, женаза, гүр	15368–15435	15436–15456
18.	ТЕЛ – СҮЗ, ӘДӘБИЯТ – СӘНГАТЬ, ФӘН – БЕЛЕМ	15457–16713	
18.1.	Телнең роле, телгә осталык. Туган тел һәм чит телләр	15457–15657	15658–15717
18.2.	Сүз, аның төрләре. Сүзне үтәү. Чын һәм ялган. Сөйләм культурасы	15718–16262	16263–16338
18.3.	Әдәбият, фольклор әсәрләре, кой, био, музыка кораллары	16339–16445	16446–16457
18.4.	Фән – гыйлем, уку-язу, галим – надан. Белү – белмәү	16458–16693	16694–16713
19.	ДИН ҺӘМ РУХАНИЛАР	16714–17089	
19.1.	Мәжүсилек, мифология	16714–16802	16803–16814
19.2.	Ислам дине, шәригать	16815–16831	16832–16834
19.3.	Алла (Ходай, Тәңре)	16835–16879	16880–16892
19.4.	Ахирәт, ождама, тәмуғ	16893–16905	16906–16909
19.5.	Дини йолалар	16910–16947	16948–16955
19.6.	Руханилар	16956–17078	17079–17089

3.3.2. ТАТАРСКИЕ ПАРЕМИИ: ПЛАН ТЕМАТИЧЕСКОЙ КЛАССИФИКАЦИИ

#1. Номера тематических разделов и групп #2. Названия тематических разделов и групп #3. Номера паремий #3а. Номера пословиц и крылатых выражений #3b. Номера поговорок и присловий			
#1	#2	#3	
		#3а	#3b
1.	ЗЕМЛЯ – НЕБО	1–538	
1.1.	Небо, солнце, луна, звёзды	1–82	83–108
1.2.	Поверхность земли: песок, глина, камень, гора, степь и др.	109–222	223–253
1.3.	Полезные ископаемые, их освоение	254–329	330–334
1.4.	Вода: родник, колодец, река, озеро, море и др.	335–492	493–538
2.	ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРИРОДЫ	539–1246	
2.1.	Предмет. Его сущность, цвет, форма, количество и др. признаки	539–641	642–659
2.2.	Место, расстояние, близкий – далёкий, передний – задний, нижний – верхний, правый – левый и др.	660–717	718–745
2.3.	Время, эпоха. Год и времена года. Месяц, неделя, день – ночь, утро – вечер и др.	746–1028	1029–1069
2.4.	Погода: тёплый – холодный, ветер – буря, осадки и др.	1070–1206	1207–1246
3.	РАСТЕНИЯ	1247–2007	
3.1.	Трава, гриб, цветок и др. Сенокос	1247–1351	1352–1369
3.2.	Земледелие	1370–1490	1491–1513
3.3.	Виды зерновых	1514–1575	1576–1587
3.4.	Овощи	1588–1627	1628–1643
3.5.	Дерево	1644–1716	1717–1720
3.6.	Виды деревьев	1721–1768	1769–1779
3.7.	Фруктово-ягодные растения	1780–1839	1840–1850
3.8.	Лес	1851–1874	1875–1878
3.9.	Лесное дело, деревообработка	1879–1975	1976–2007
4.	ЖИВОТНЫЕ	2008–3819	
4.1.	Зверь, хищник, охота	2008–2027	2028–2029
4.2.	Лев	2030–2066	
4.3.	Медведь	2067–2108	2109–2112
4.4.	Олень	2113–2119	
4.5.	Волк	2120–2211	2212–2221

582 3.3.2. План тематической классификации

#1	#2	#3a	#3b
4.6.	Ёж	2222–2225	
4.7.	Кулан	2226–2234	
4.8.	Заяц	2235–2274	2275–2283
4.9.	Лиса	2284–2318	2319–2323
4.10.	Другие животные	2324–2343	2344–2346
4.11.	Домашние животные, животноводство	2347–2424	2425–2447
4.12.	Лошадь, конь	2448–2734	2735–2756
4.13.	Жеребец	2757–2769	
4.14.	Мерин	2770–2778	
4.15.	Аргамак и другие скаковые лошади	2779–2814	
4.16.	Кобыла	2815–2836	
4.17.	Жеребёнок-сосунок	2837–2846	
4.18.	Жеребёнок	2847–2868	2869–2873
4.19.	Свинья	2874–2905	2906–2909
4.20.	Верблюд	2910–2942	2943–2944
4.21.	Осёл	2945–2995	2996–2998
4.22.	Мул	2999–3003	
4.23.	Коза	3004–3066	3067–3074
4.24.	Овца	3075–3123	3124–3128
4.25.	Баран, козёл	3129–3148	3149–3150
4.26.	Корова	3151–3244	3245–3252
4.27.	Телёнок	3253–3271	3272–3275
4.28.	Тёлка	3276–3282	
4.29.	Бык	3283–3319	3320–3330
4.30.	Слон	3331–3335	
4.31.	Кошка	3336–3382	3383–3397
4.32.	Мышь, крыса	3398–3426	3427–3430
4.33.	Собака	3431–3769	3770–3803
4.34.	Щенок	3804–3819	
5.	ПТИЦЫ	3820–4436	
5.1.	Дикие птицы, охота на птиц	3820–3888	3889–3896
5.2.	Лебедь	3897–3902	
5.3.	Филин	3903–3907	
5.4.	Перепел	3908–3916	
5.5.	Беркут	3917–3924	
5.6.	Орёл	3925–3928	
5.7.	Ворона	3929–4008	4009–4017
5.8.	Ласточка	4018–4023	
5.9.	Ястреб	4024–4035	
5.10.	Ворон	4036–4043	
5.11.	Тетерев	4044–4048	
5.12.	Голубь	4049–4054	4055–4056

3.3.2. План тематической классификации 583

#1	#2	#3a	#3b
5.13.	Кукушка	4057–4063	
5.14.	Сокол	4064–4067	
5.15.	Аист	4068–4070	
5.16.	Синица	4071–4073	
5.17.	Сорока	4074–4086	4087–4088
5.18.	Соловей	4089–4112	4113–4114
5.19.	Скворец	4115–4118	
5.20.	Павлин	4119–4124	
5.21.	Коростель	4125–4129	
5.22.	Журавль	4130–4141	4142–4145
5.23.	Дятел	4146–4152	
5.24.	Жаворонок	4153–4158	4159
5.25.	Попугай	4160–4163	4164–4165
5.26.	Воробей	4166–4184	4185–4188
5.27.	Кречет	4189–4194	
5.28.	Сова	4195–4207	4208–4210
5.29.	Другие птицы	4211–4224	4225–4228
5.30.	Домашние птицы. Птицеводство. Гусь, дикий гусь	4229–4255	4256–4258
5.31.	Индейка	4259–4264	
5.32.	Курица, яйцо, цыплёнок	4265–4346	4347–4362
5.33.	Петух	4363–4385	4386–4395
5.34.	Утка, дикая утка	4396–4432	4433–4436
6.	ЗЕМНОВОДНЫЕ ЖИВОТНЫЕ, НАСЕКОМЫЕ	4437–4858	
6.1.	Рыбы, рыболовство	4437–4533	4534–4548
6.2.	Лягушка, рак, пиявка, ящерица, змея	4549–4698	4699–4711
6.3.	Пчела, пчеловодство	4712–4750	4751–4752
6.4.	Мошкара, муравей. Прочие насекомые	4753–4836	4837–4858
7.	ОБЩЕСТВО	4859–6001	
7.1.	Страна, Отчизна, народ, коллективно – в одиночку, советоваться	4859–5131	5132–5146
7.2.	Соседи, село – город	5147–5258	5259–5283
7.3.	Знакомые, друзья. Враг	5284–5512	5513–5525
7.4.	Война, сражение, мир, войско, герои войны, оружие	5526–5688	5689–5714
7.5.	Классы и социальные слои. Прежнее жизнеустройство	5715–5984	5985–6001
8.	ТРУД И ОТДЫХ	6002–6717	
8.1.	Работа. Труд, его время, качество и результат. Коллективная работа, субботник	6002–6281	6282–6333
8.2.	Обучение работе, профессия, мастерство, сноровка, инструмент	6334–6434	6435–6440
8.3.	Усердие – лень, умелость – неумелость	6441–6621	6622–6631
8.4.	Работа и отдых, сон. Праздники и игры	6632–6706	6707–6717

584 3.3.2. План тематической классификации

#1	#2	#3a	#3b
9.	ДОРОГА – ПОЕЗДКА, ТРАНСПОРТ	6718–7125	
9.1.	Дорога – мост, путник, ходьба – движение, спотыкаться – падать	6718–6882	6883–6905
9.2.	Провожатый, спутник	6906–6978	
9.3.	Транспортные средства, конская сбруя	6979–7093	7094–7125
10.	ИМУЩЕСТВО. КУПЛЯ-ПРОДАЖА	7126–8226	
10.1.	Богатство, имущество, бедность. Богатый и бедный	7126–7514	7515–7539
10.2.	Есть – нет. Наличие – отсутствие	7540–7629	7630–7652
10.3.	Деньги; золотые, серебряные, медные деньги. Рубль, монета, копейка	7653–7816	7817–7840
10.4.	Рынок, товар, цена, счёт, расчёт, измерение (взвешивание)	7841–8019	8020–8081
10.5.	Купля-продажа, долг, задолженность, делить – раздавать, подарок	8082–8211	8212–8226
11.	ДОМ – ЖИЛИЩЕ, ПОСТРОЙКИ	8227–8665	
11.1.	Дом и его части	8227–8356	8357–8398
11.2.	Мебель, домашняя утварь. Постель. Мусор – веник	8399–8436	8437–8452
11.3.	Печь – очаг, огонь – дым, горение	8453–8549	8550–8590
11.4.	Надворные постройки	8591–8639	8640–8665
12.	ОДЕЖДА	8666–9093	
12.1.	Прясть – ткать, ткани, шить – вышивать, иголка – нитка	8666–8730	8731–8757
12.2.	Одежда. Одеваться – наряжаться, щеголять, прихорашиваться	8758–8841	8842–8849
12.3.	Новая и старая одежда. Прореха, заплатка	8850–8882	8883–8885
12.4.	Верхняя одежда	8886–8948	8949–8996
12.5.	Головные уборы	8997–9021	9022–9027
12.6.	Обувь. Чулки – варежки	9028–9072	9073–9093
13.	ПРОДУКТЫ, КУШАНИЯ, ПОСУДА. ГОСТЬ – УГОЩЕНИЕ	9094–10228	
13.1.	Пища, еда, виды кушаний	9094–9415	9416–9518
13.2.	Есть, пить, голод – сытость	9519–9752	9753–9795
13.3.	Пить водку, курить	9796–9863	9864–9867
13.4.	Посуда	9868–10020	10021–10051
13.5.	Гость – угощение	10052–10206	10207–10228
14.	ТЕЛОСЛОЖЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА	10229–11054	
14.1.	Голова, лоб, шея, волосы, борода – усы	10229–10321	10322–10372
14.2.	Глаза, уши, зрение, слух	10373–10468	10469–10529
14.3.	Нос, рот, губы, зубы	10530–10594	10595–10651
14.4.	Облик, лицо – черты лица, красивый – некрасивый	10652–10718	10719–10740
14.5.	Фигура, тело – туловище, внутренние органы, толстый – тонкий, тучный – худой, сильный – слабый	10741–10816	10817–10877
14.6.	Рука, нога, палец, ноготь	10878–10980	10981–11054

3.3.2. План тематической классификации 585

#1	#2	#3a	#3b
15.	ДУШЕВНЫЕ КАЧЕСТВА, ХАРАКТЕР, ПРИВЫЧКИ, ПОВЕДЕНИЕ	11055–12662	
15.1.	Быть настоящим человеком; воспитанность, стыд, честь, достоинство, душа, сердце, энергичность, мужество – трусость	11055–11357	11358–11397
15.2.	Ум, разум, мудрость и глупость	11398–11754	11755–11778
15.3.	Щедрый – скупой, довольный – жадный, быстрый – медленный, упрямый, равнодушный, скрытный, лживый и др.	11779–11969	11970–11982
15.4.	Скромность, хвастливость, высокомерие, своё и чужое	11983–12081	12082–12095
15.5.	Хорошее и плохое; хорошие, сердечные, скромные, злые, плохие люди	12096–12398	12399–12408
15.6.	Верность – измена, праведное – неправедное, тайна, обещание, злость, обида, зависть, ошибка, воровство, преступление – наказание	12409–12641	12642–12662
16.	СЕМЬЯ И РОДСТВЕННЫЕ ОТНОШЕНИЯ	12663–14702	
16.1.	Любовь, симпатия, возлюбленный (возлюбленная)	12663–12798	12799–12814
16.2.	Юноша, черты юности	12815–12926	12927–12933
16.3.	Девушка	12934–13063	13064–13075
16.4.	Юноша, девушка и другие	13076–13110	13111–13113
16.5.	Обзаводиться семьёй, сваха (сват) – сводница (сводник), ходить в холостяках	13114–13245	13246–13258
16.6.	Свадьба, приданое, калым	13259–13330	13331–13340
16.7.	Невестка и др.	13341–13401	13402–13404
16.8.	Жених и др.	13405–13431	13432–13435
16.9.	Муж, мужчина	13436–13584	13585–13589
16.10.	Жена, женщина	13590–13780	13781–13789
16.11.	Муж и жена	13790–13910	13911–13913
16.12.	Ребёнок	13914–14096	14097–14105
16.13.	Мальчик и девочка, сын и дочь	14106–14169	14170–14176
16.14.	Внук (внучка)	14177–14182	
16.15.	Неродной ребёнок, чужой ребёнок, сирота	14183–14218	
16.16.	Мать	14219–14246	14247–14251
16.17.	Мачеха	14252–14264	
16.18.	Мать и дитя	14265–14303	14304–14307
16.19.	Мать и дочь	14308–14317	14318–14319
16.20.	Отец	14320–14339	14340–14343
16.21.	Отец и сын	14344–14382	
16.22.	Родители. Родители и дети	14383–14460	14461–14468
16.23.	Родня, родственники	14469–14533	14534–14537
16.24.	Брат (старший и младший), сестра (старшая и младшая)	14538–14577	14578–14585
16.25.	Родственники со стороны мужа и жены	14586–14658	14659–14665
16.26.	Родной и чужой	14666–14700	14701–14702

#1	#2	#3a	#3b
17.	БЫТИЕ, СУЩЕСТВОВАНИЕ, ЖИЗНЬ – СМЕРТЬ	14703–15456	
17.1.	Бытие, существование, жизнь	14703–14759	14760–14775
17.2.	Удовольствие – страдание, радость – горе, счастье, судьба, несчастье, плач – смех	14776–14975	14976–15002
17.3.	Молодость – старость, старший – младший, старуха – старик	15003–15142	15143–15154
17.4.	Здоровье, болезнь, увечье, лечение	15155–13345	15346–15367
17.5.	Кончина, смерть, похороны, могила	15368–15435	15436–15456
18.	ЯЗЫК – СЛОВО, ЛИТЕРАТУРА – ИСКУССТВО, НАУКА – ОБРАЗОВАНИЕ	15457–16713	
18.1.	Роль языка, красноречие. Родной язык и неродные языки	15457–15657	15658–15717
18.2.	Слово, его виды. Выполнять слово. Истина и ложь. Культура речи	15718–16262	16263–16338
18.3.	Литература, фольклор, мелодия, танец, музыкальные инструменты	16339–16445	16446–16457
18.4.	Наука – знание, грамота, ученый – неуч. Знать – не знать	16458–16693	16694–16713
19.	РЕЛИГИЯ И ДУХОВЕНСТВО	16714–17089	
19.1.	Язычество, мифология	16714–16802	16803–16814
19.2.	Ислам, шариат	16815–16831	16832–16834
19.3.	Аллах (Бог, Всевышний)	16835–16879	16880–16892
19.4.	Потусторонний мир, рай, ад	16893–16905	16906–16909
19.5.	Религиозные обряды	16910–16947	16948–16955
19.6.	Духовенство	16956–17078	17079–17089

ЭЧТӘЛЕК ◦ СОДЕРЖАНИЕ

1. КЕРЕШ ◦ ВВЕДЕНИЕ	5–16
1.1.1. СУЗ БАШЫ	5–6
1.1.2. ПРЕДИСЛОВИЕ	7–8
1.2.1. БЕЛЕШМӘЛЕКНЕҢ ТӨЗЕЛеше	9–12
1.2.2. СТРУКТУРА СПРАВОЧНИКА	13–16
2. СУЗЛЕКЛӘР БҮЛЕГЕ ◦ СЛОВАРНАЯ ЧАСТЬ	17–572
2.1. КОНКОРДАНС ◦ КОНКОРДАНС	17–477
2.2. КИРЕ СУЗЛЕК ◦ ОБРАТНЫЙ СЛОВАРЬ	478–565
2.3. ЕШЛЫК СУЗЛЕГЕ ◦ ЧАСТОТНЫЙ СЛОВАРЬ	566–572
3. КУШЫМТА ◦ ПРИЛОЖЕНИЕ	573–586
3.1.1. ШАРТЛЫ БИЛГЕЛӘМӘЛӘР ҺӘМ КЫСКАРТЫЛМАЛАР	573
3.1.2. УСЛОВНЫЕ ОБОЗНАЧЕНИЯ И СОКРАЩЕНИЯ	574
3.2. ӘДӘБИЯТ ◦ ЛИТЕРАТУРА	575
3.3.1. ТАТАР ПАРЕМИЯЛӘРЕ: ТЕМАТИК КЛАССИФИКАЦИЯ ПЛАНЫ	576–580
3.3.2. ТАТАРСКИЕ ПАРЕМИИ: ПЛАН ТЕМАТИЧЕСКОЙ КЛАССИФИКАЦИИ	581–586

Справочное издание

Галиуллин Камиль Рахимович

**ЯЗЫК ТАТАРСКОГО ФОЛЬКЛОРА:
пословицы, крылатые выражения, присловья и поговорки**

Словарь

Компьютерная верстка *Н.Т. Абдуллиной*

Подписано в печать 14.12.2018.

Формат 60×84 ¹/₁₆. Бумага офсетная. Гарнитура Times New Roman.

Печать офсетная. Усл. печ. л. 34,2. Уч.-изд. л. 50.

Тираж 500 экз. Заказ 14.12/18-3Я

Оригинал-макет подготовлен в Институте языка, литературы и искусства
им. Г. Ибрагимова АН РТ
420111, Казань, ул. К. Маркса, 12

Издательство Академии наук Республики Татарстан
420111, Казань, ул. Баумана, 20